

„Luca napján ne egyen, hogy szép szeretője legyen!”

(Szerelmi jóslások Makón és környékén)

Luca napi szokások gyűjtése során figyeltem föl arra, hogy vidékünkön is milyen gazdag hagyományvilága van a szerelmi jóslásoknak.¹ A fiatalokat minden időben érintette és érdekelte a szerelem: sokszínű és változatos módjait ismerték jövőjük, jövődöbelijük, sorsuk megtudakolásának.

A szerelmi jóslásnak Makón és környékén (Apátfalván, Földeákon, Maroslelén) is elsősorban a lányok voltak a gyakorlói, hasonlóan az ország más vidékeihez, azokhoz az időpontokhoz kapcsolódott, amelyeknek valaha évkezdő jellegű volt. Az András-napi és szilveszteri jósló napokénál gyakoribb volt Luca napján és karácsonykor jósolni, de találunk más időpontban végzendő cselekedeteket, valamint időponthoz nem kötött, bármikor elvégezhető jósló eljárásokat is. Az egy-egy naphoz fűződő jóslások azonban nem voltak szigorúan egyetlen naphoz kötve, adott településen belül más-más jeles napon is gyakorolhatták.

Magát a jóslást végezheték a lányok egyedül, de közös összejöveteleken, társaságban is. Az eredménybe vetett hit igen erős volt, magam is nem egy esetben hallottam, hogy „ez igaz, ez velem történt meg”, „megálmodtam a férjemet”.

A jóslások zöme azt tudakolja, hogy mikor megy férjhez a lány, ki lesz a férje, de bizonyos jelekből következtetni tudtak arra is, hogy merre viszik őket férjhez. Legtöbb adatunk a jövődöbeli személyének megismerésére vonatkozik, de igyekeztek megtudni leendő társuk külső-belső tulajdonságát, foglalkozását is. Meghatározott cselekvések elvégzése után megtudhatták az illető nevet, megjelenhetett álmában, illetve személyesen.

A leendő férj személyén kívül leginkább az foglalkoztatta a fiatalokat, hogy mikor mennek férjhez. Az eladó sorban lévő lányok tudni szerették volna, hogy — a paraszti társadalom által legideálisabbnak vélt időpontban — talál-e társat magának, megsz-e az esküvője abban az évben.

Luca napja a néphit szerint különösen alkalmas a jövődöleésekre. A férjhez menés időpontját is megtudhatták ezen a napon a következő módon. Három tányért helyeztek az asztalra, ezek alá gyűrűt és hamut helyeztek, a harmadik üresen maradt. Aztán olyan, aki nem látta az elhelyezés módját, főlemeli a jelenlévők közül valakinek. Ha a gyűrűs tányért emeli fel, akkor a jósló egy éven belül jegyes lesz. Ha a hamusát, egy éven belül halál vár rá. Ha az üreset választja, akkor semmi különös nem történik a jóslóval.

Szilveszterkor éjféltájban kiszalad az eladó lány a fás színbe, s ott felkap egy csomó fát. Rögtön meg is olvassa. Ha páros számú a felkapott fa, abban az évben férjhez megy, ha páratlan, akkor nem — vélik Makón. Földeákon a karácsonykor vagy húsvétkor fűzött, villával kivett derelye páros vagy páratlan száma alapján jutottak ugyanerre a következtetésre.

Földeákon ismert volt még az a szokás is, amely szerint pénteki napon megrugdosták a lányok a disznóolat, s ahányat rőffent a disznó, annyi év múlva ment férjhez a lány. „Mindegy, akármelyik nap — mondta az adatközlő —, csak péntöki nap ne csináják. Délután, este. Annyit rőffent akkor. Örültek, beszéltek, oszt beteljesedett. Három vagy négy beteljesedett. Férhön is möntek. Még élnek Makón azok az asszonyok.”

Az András-napi gombócfőzés makói változata szerint a gombócot főző lány legény ismerőseinek és lánybarátnöinek a nevét írja cédulára. Az fog közülük leghamarabb megházasodni, akinek a nevét rejtő gombóc a leghamarabb emelkedik a víz felszínére.

Vannak időponthoz nem kötött események, amelyek a közelgő házasságkötést jelzik. Makón azt tartja a néphit, hogy ha egy lány ágya fölött a pók egy szál fonalon leereszkedik, a menyasszonyi fátyolt szövi. Ez azt jelenti, hogy még abban az évben férjhez megy. Apátfalván a férjhez menendő lányok a kemence padkájára szöktak ülni, hogy szerencséjük legyen. Földeákon ez a hiedelem úgy ismert, hogy az eladó lány „a patkára üjön, mert akkor szerencsésen férhön mén. Meg hamarosan”. Általános szokás volt vidékünkön, hogy a lakodalomban a lányok igyekeztek minél előbb megérinteni a menyasszonyi fátylát, „hogy ők menjenek férhő hamarabb”.

A már említetteken kívül még vannak olyan jelek, amelyek a néphit szerint azt jelzik, hogy soká vagy egyáltalán nem megy férjhez a lány. Maroslelén az a hiedelem él, hogyha egy lány a tükröt széttöri, hét évig nem megy férjhez. Makón az előre kiválasztott lucapogácsa megéése jelentette azt, hogy az illető lány soha nem megy férjhez. Az sem házasodik meg soha, tartják Makón, aki véletlenül az asztal sarkára ül. Makón volt ismert az a mondás is, hogy „ha újevkor friss cipőt szegsz meg, nem megy férjhez abban az évben”. Maroslelén annak, aki férjhez akart menni „restát” kellett ráznia a Péter-Pál napján, közben pedig mondani: „Szent Péter, Szent Pál, forgasd meg a restát!” Ha a rosta megfordult, akkor nem ment férjhez a lány.

Makón lányos háznál karácsony és újev között nem volt szabad a szemetet kivinni, mert akkor nem megy férjhez a lány. A karácsonyi szemet Apátfalván az eladó lánynak azt mutatta meg, hogy merre viszik férjhez. Itt aprószentek napjáig kellett bent tartani a szemetet és amikor kivitték, a kutyaugatást kellett figyelni. „Aprószentek napján hajnalba iparkodott, ha nagylány vót a háznál, kivinni a szemetet, oszt amikor szétszórta

a szakajtóbul, abba a kosárba vitte ki, oszt akkor felállt a kosár tetejébe, hallgatta, hogy mérre ugat a kutya. Arra megy férjhez, amerre a kutyaugatást hallotta." Földeakon a férjhez menés iránnyáról a következőt hallottam: a lány „ha hosszú cernát fűz mikó fódoz, akkor ojan messze viszik. Ez valóba van. Ez énnám volt. Én itten születtem, innen mentem férjhez (= szomszéd ház). Az uram itt született. Én mindig ojan pici cernát fűztem a túbe, hogy nagyon kicsit. Mindig monta anyám, mert nem sokat varrtam belüle: „Hát fiam, mindig olyan kicsi cernát fűzöl a túbe, hogy tégedöt nem visznek messzire. Azér, hogyhát kicsit fűzöl mindig' . . . így is volt, mert ide mentem férjhez”.

Érdemes figyelembe venni, mit tettek a lányok annak érdekében, hogy szép legyen a szeretőjük. A bõjtölés nemcsak ahhoz segítette hozzá a lányokat, hogy megálmodják férjüket (erről később részletesebben lesz szó), hanem ahhoz is, hogy kedvező tulajdonságaik legyenek. Apátfalván például azt mondták: „Luca napján ne egyen, hogy szép szeretője legyen. Azér bütölt, hogy szép szeretője legyen. Luca napján nem evett egész nap semmit.” Földeakon pénteki naphoz kötődött a bõjtölés. „Vót olyan is, hogy hát na szép ura lýgyön, péntöki nap nem övött csak pattogatott kukoricát. Olyan is vót. Oszk akkor 9 napot bütölt, 9 péntökök bütölt.”

Makói hit szerint, ha egy lány kéménysepróvel találkozik, annak jobb oldalára kerül, hogy szép legyen a jövendõbelije. Közben megfogja egyik gombját és mondja: „Tizenhárom, tizenhárom, meglátom az ideálom”.

A szépségen kívül igyekeztek még kifürkészni a lányok, hogy milyen egyéb külsõ és belsõ tulajdonságai lesznek jövendõbelijüknek. Az 1920-as években mint még élõ szokást írja le H. Kovács Mihály az alábbi szilveszteri játekok. „Tányérborogatással is sok mindent megtudhatunk a jövendõbelinkről. Szilveszter estéjén kilenc tányért leboritunk, s mindegyik alá mást-mást teszünk. Az elsõ alá kényerert, ami jósvívűséget jelent; a második alá söt, a szegénység jelképét; a harmadik alá fésüt, ami nagyfogú embert jelképez; a negyedik alá gyürüt, ez a gögös, kényes természet jelképe; az ötödik alá pénzt, ami gazdagságot, jómódot jelent; a hatodik alá szöke haját; a hetedik alá barna haját; a nyolcadik alá tükröt, a szépség jelképét; a kilencedik alá öszekötözött fadarabokat, amivel testi fogyatékságra következtetünk. A tányérokat azután össze-vissza cserélgetjük. Éjfélkor aztán ki-ki választ magának három tányért. A tányérok alatt elrejtett jelképek elárulják a kíváncsiaknak jövendõbelijük három jellemzõjét.”

Általánosan ismert szokás volt vidékükön az ölomöntés. Az adatközlõk ma már csak töredékesen emlékeztek rá, hogy az ólom alakjából következtethettek a leendõ férj foglalkozására. Az ölomöntés alkalmairól, módjáról H. Kovács Mihálytól Makóra vonatkozóan részletes leírásunk van, õ régebbi elbeszélés alapján 1926-ban jegyezte le az alábbiakat. „Az ölomöntés jó idõtöltõ jelentett. Lehetett ölmot önteni bármikor, ha néhányan összejöttek. A mulatságos akkor volt, ha fiúk, lányok együttesen próbálkoztak, és mindegyik mást-mást olvasott ki a falra vetített ölomdarabokból. A hagyományos idõpont három napot örzött meg emlékebben, amikor leginkább sikeres volt az öntés, amikor leginkább megmutatta az igazat. András napja november 30-án, Luca napja december 13-án és szilveszter estéje. Az ölomöntésnek megvolt a szabálya. Elõször is kellett hozzá egy jó nagy darab ólom, amit sokszor egész éven át gyűjtöttek össze: a Luca napján történõ olvasztáshoz legalább András-naptól kellett gyűjtögetni. Szükség volt egy palacsintasütõ nyelével ellátott mély lábasra, amelyben megolvastották az ölmot: aztán egy másik lábas, amelyikbe a megolvastott ölmot a lábasban levõ vízbe loccsantották. A jóslatóra fehér lepedõt borítottak, amikor az négykézlábban állt: úgy tették hátára a vízzel eléggé megtöltött lábat. A moka kedvéért feltétlenül kellett szerezni egy nagy tollú, nagy karimájú kulcsot, mert ezen keresztül, pontosan a karikán keresztül kellett átömölnie az ólomnak. Sok nevetés támadt, ha az öntõ ügyetlen volt s egy cepp ólom nem a karikán keresztül csurgott a vízbe: ez már kétsége tette a sikert. No, de lehetett újrázni s ezt meg is tették egészen addig, amíg a jóslató teljesen megelégedett a jóslattal. A vízbe loccsantott ólom rendszerint darabokra hullott: ezeket kiszedték a vízból, s gyertya, lámpa vagy villany segítségével falra, vagy fehér lepedõre vetítették õket. Folyt a találgatás, csúfolódás: püpos, görbe lábú, részeges lesz a jövendõbelid . . . szájas lesz . . . megcsal . . . hagymagányó, jógazda, mesterjankó (iparos), katona, rövid életű — hangzottak a vélemények a falra vetített árnyékok alapján. Az alaktalan formák szerencsétlen jövendõt, nem sikerült házasságot, vénlányágot, agglégénységet jelentettek.”

Említettem már, hogy a fiatalokat leginkább az érdekelte, ki lesz a férjük. Igyekeztek megtudni a jövendõbelijüknek legalább a *nevét*. Legáltalánosabb módja ennek az volt, hogy a lányok cédulára fiu neveket írtak, s azok közül került ki a leendõ férj neve. A cédulák elhelyezésére és kiválasztására többféle módszert ismertek, amelyeket András-napon, Luca napján és karácsonykor is végeztek.

Videkünkön mindenütt gyakorolták, ma is a legelevenebben él az emlékezetben a *lucacédula* készítése. Ennek során Luca nap estéjén 13 cédulát készítettek a lányok, amelyek közül 12-re fiúnevet írtak, egyet üresen hagytak. Minden nap elégettek vagy összetéptek belõle egyet, anélkül, hogy megnézték volna. Amilyen név maradt karácsony estéjére, olyan férfi veszi el õket. Apátfalván az összesodort cédulákat egy pohárban a sublóra tették és reggel égették el. Szigeti György gyűjtése szerint itt a fiúk is készítettek cédulákat, amire a lányok nevét írták. Makói változat szerint a 13 cédula közül csak 11-re került fiúnev, az üresen maradotban kívül egyre a halál szót írták. A cédulákat a lányok a párnájuk alá rejtették, onnan dobták esténként a tűzbe, legtöbbször a kemencébe. A cédulába vetett hitet mutatja az alábbi, Maroslelén gyűjtött adat. „Ikrek vótak a Mõnár lányok. Azok írtak 12 nevet és összesodorták õket és akkor minden nap egyet eltűzeltek és ami mögmaradt leghátul, hogy milyen nevü. Ezt is Lucakor csinálták és akkor karácsony estéjén néztek meg. És

¹Saját gyűjtésemre kívül felhasználtam a szegedi Móra Ferenc Múzeum és a makói József Attila Múzeum adattárában található, vidékünkre vonatkozó adatokat is. Külön kell említeni H. Kovács Mihály munkáit, aki az 1920-as években följegyeztet adataival ma már nem ismert szokásokat és hiedelmeket is megõrzött.

²Az adatközlõktõl vett idézetek lejegyzése a *Voigt-Balogh: A népköltési (folklor) alkotások kritikai kiadásának szabályzata* (Bp., 1974.) alapján történt.

Erzsi, szögény mán möghalt, Lajos nevű maradt neki hátul és tényleg Makra Lajos lett a férje. És osztán, hogy tényleg úgy sikerült-e vagy pedig a papír által?"

Makón András- és karácsony napján, Földeákon szilveszterkor volt szokásban, hogy az eladó lány gombócot főzött. Ezekben 11 cédulán fiúnév van, egyre a halál szót írja, egyet üresen hagy. Ha az üres cédulás gombóc jön föl legelőször a forrásban lévő víz tetejére, akkor nem megy férjhez abban az esztendőben. Ha a halál szavas, akkor meghal abban az évben.

Makón a cédulairás néhány kevésbé ismert változatairól is hallottam. Luca napján *lucapogácsát* sütöttek és abba tették a papírra irt legényneveket. Amit megtalált a lány, olyan nevű férjre számíthatott. H. Kovács Mihály följegyzése szerint karácsony első napján saját sűtészű diós- és mákoskiflicskébe a gombóchoz hasonlóan helyeztek cédulákat. Karácsonykor volt szokás az is, hogy a lányok csillagot készítettek. Minden ágára egy-egy fiú nevét írták, azután a párnájuk alá tették. Éjszaka, amikor fölébredtek — más változat szerint éjjelkor — a sötétben behajlították, a csillag egyik ágát, s csak reggel nézték meg. Úgy vélték, akinek a nevét behajlították, az lesz a férjük.

Karácsonykor tudhatta meg a jövődöbelijének a nevét az a lány is, aki részt vett a következő közös szórakozásban. Karácsony szombatján a cédulára fiúneveket írták, majd egymás között kisorsolták. Úgy tették a párnájuk alá, hogy nem nézték meg, s azon aludtak. Másnap reggel megnézték, hogy kit húztak ki, s akinek a neve a cédulán volt, az lett a párjuk.

A jövődö felj *személyére* különösen kíváncsiak voltak a lányok. Megtudhatták, ha meghatározott napokon bizonyos cselekedetek végzése közben meglátták vagy ha megálmodták. Makón András-napon férfi ruhát és fésűt tettek fejük alá a lányok, úgy aludtak „és akkor egész biztosan a jövődöbelijüket álmodják meg.” „A másik meg aszonta, hogy karácsony estéjén, mikor lefeküdt, az apja gatyáját tötte a feje alá.” Luca-napon is hasonló módszereket alkalmaztak. „Luca estéjén a kíváncsi lány csavarjon egy fésűt, egy tükröt és egy darab szappant a törölközőbe, s tegye a feje alá. Aztán helyezzen egy tányér vizet az ágy elé. Lefekvés előtt pedig mondjon három miatyánkot és akkor álmban meglátja a jövődöbelijét.” Hatásos volt a párna alá helyezett tükör is. A mai fiatalok úgy tudják, hogy Luca napján szennyes inget, gatyát kell a fejük alá tenni, s amilyen nevével álmodik, olyan nevű lesz a férje. Ma már nem hallani a következő, pók segítségével történő jóslást sem. „A hajadon újhöld vasárnapján megfogja és egy nádszálba dugja a pókot, aminek mindkét végét kenyérbéllel eltömíti. A nádszálát az ágyába, a feje alá teszi. Lefekvés előtt el kell mondani az összes szentek nevét, s utána a pókot meg kell fenyegetni a következő mondással: „Hozzad elő pók álmban a jövődöbelim képét, mert különben agyongázollak!”

Makó-újvárosból való az az adat, amiből nemcsak az András-napi böjtölés szokása tudható meg, hanem a tanyaiak körében is ismert jóslás játékosága, szórakoztató volta is. „Hanem azt a bütöt csináltak. Nem Lucakor, hanem András-napkor. Abba én is benne vótam. Hát igen, az én nagyanyám mesélte azt is, hogy hát úk azér hogy tanyán vótak, lehet, hogy sűrűn vót a tanyájuk, a lányok összegyűttek, oszt aszongyák: »Hajjatók! Hónap ész András-nap, én bütölök, mer aszongyák, aki bütöl, az möglátja, hogy ki löszz a férje.« Az én nagyanyám aszonta: »En nem kopolak egyér se!« Hát a másik is nem akart, de ez, aki elkezdte mondani, biztatta őket. Nahát osztán másnap, mikor mán fölébredtek, este megin összementek. »Na, te mit láttál?« Akkor elmondta, egyiket látott, másik más látott. Álmába. Hát akkor korán lefeküdtek ám a lányok, hajja, amikor ojasz mire kíváncsiak vóták! Hát eszt látta, amaszt látta. Eggyön jót nevettek, azon nagyon sokat nevettek, hogy olyan nagy magos férfit látott, de olyan vót, ha magyarul azér, így járt a keze mindig. Mondták: »Na, ha így jár a keze, maj fölpofoz az tegőd!« Szóval, ijesmit ezek a lányok mindig eltaláltak . . .

A karácsonyi jóslóeljárások között különleges helyet foglal el a mákos tészta (csik) valamint a mákos guba. Szinte minden településen találkoztam vele, mint a szerelmi jóslás eszközeivel, egy-egy apró eltéréssel. „Vitték az éféli misére, osztán beletötték a szenteltvíztartóba. Mongyák, hogy sokszor tele vót a szenteltvíztartó karácsonyi mákoscsikkal” — mesélték Apátfalván. Maroslelén úgy tartották, hogy az a lány, aki férjhez akar menni, az vigyen az éféli misére mákostésztát, csak akkor fog férjhez menni. Földeáki hiedelem szerint, ha mákoscsikot szórt szenteltvízbe a lány, akkor meglátta a jövődöbelijét, mikor jött ki az éféli miséről. A szokás másik földeáki változata szerint, titokban kellett az éféli misén a mákostésztát a szenteltvíztartóba tenni, akkor meglámodja a lány, hogy ki lesz a férje. A 80 éves Kis Róza néni így mesélte el saját történetét: „Akkor meg másik olyan szokás vót, hogy valaki mákos tésztát evitt az éféli misére oszt beletötötte a szenteltvíztartóba. Hát osztán, ha nem látta mög senki, akkor éccaká mögjelent neki az a fiatalembőr, aki az ura löszz. Hát eccör én is kipróbáltam. Karácsony bütjén mákos tészta meg bableves vót. Nahát osztán egy pár szál tésztát elvittem én is, osztán néztem, ne lássák, oszt beleengedtem. Hát akkor jóvan. Álmodtam vele. Ezt a Palikát, aki az uram vót. Gyün hazafele oszt aszongya így álmban: »na aszongya, hova mégy, Rozika?« Ránézék, hát mondom: »mit érdeklí a magát, hogy én hová mék?« »Na, csak azér kérdem, hogy most éféli misére köll mönni.« Mondom: »Ma karácsony van? Az éféli mise mos löszz? Én meg el is felejtöttem.« »Na, aszongya akkor gyөрünk együtt!« Oszt erre fölébredtem. De Palika meggyütt. Megálmodtam. Meg ijenök. Régönte azér hittek.”

Makón karácsony böjtjén regben mákos gubát főztek, amihez a következő jóslás kapcsolódott. Az apa a lánya mellé ült, s mikor az apa az éféli misét a villájára tűzte, a lány lekapta róla és kiszaladt vele az udvarra. Hitük szerint, ha fiú ment arra, az a fiú lett a férje, ha senkit sem látott, akkor vénlány maradt az illető.

A szerelmi jóslásnak ez a módja a jósló szokások újabb csoportjába vezetett át bennünket, amely szerint a fiatal bizonyos cselekedetek elvégzése közben vagy után megláthatja a jövődöbelijét vagy megtudhatja a nevét. Ezek közül két forma külön figyelemre méltó. Közös jellemzőjük, hogy mindkettő ismétlődő tevékenység után éri el célját, amit Luca-naptól karácsonyig kell gyakorolni. Eddigi adataink szerint a szerelmi jóslást a lányok végezték. Kivételnek számít a lucaszékéről való jövődöles, ami kifejezetten a legények szokása volt. A szék készítése — Lucától karácsonyig minden nap kellett rajta valamit végezni — is az ő feladatuk volt. A

Luca-székkel kapcsolatos hiedelmek közül országosan ismert, hogy az éjféle misén rajta ülő személy meglátja a boszorkányokat. Vidékünkön a Luca-székhez kapcsolódik az a hiedelem is, hogy a Luca-széken ülő ember meglátja a jövődeből; más változat szerint, akit legelőször meglát az, vagy olyan nevű lesz a felesége.

Lucától karácsonyig tartó szokás volt az *almába harapással* való jóslás is. Apátfalván erre így emlékeztek, ami mutatja, hogy ma már csak töredékeiben ismerik ezt a valaha általánosan elterjedt módszert. „Aztán meg, nem tudom az hogy vót, almát is haraptak. Egy almából Lucától karácsonyig minden nap haraptak. Annak oszt mi vót a kimenetele, nem tudom.” Földeákon így ismert a szokás: „Luca napján vót ojan is, hogy egy almát beletörték egy kantába, egy szép egészséges almát, oszt mindön nap haraptak belüle egy harapást. Ha karácsonyig elfogyott az alma és nem rohadt el, szerencsét hozott.” Makóról teljesebb képet tudunk a szokásról alkotni, két különböző módot is ismertek. „Mögvevették az almát még Luca előtt, oszt akkor Luca napján eltörték egyet, oszt akkor karácson estéjén kiálltak a kapuba, ott ötték mög. Még ötte az almát, annak a férfinak ott el köllött mönni.” Az almába harapás más módját régi lejegyzés alapján ismerjük. A lány Luca napján egy almát kezd neki úgy, hogy az utolsó falatot éppen az éjféle mise előtt a templom ajtóban eszi belőle. Ekkor ha fölpillant, amilyen nevű legényt lát meg előszörre, olyan nevű lesz a férje. „A biztos eredmény érdekében az almát a párnája alatt kellett tartani a lánynak.”

A szokás- és hiedelemvilágnak csak egy töredékét alkotják a szerelmi jóslások. A vidékünkön bemutatott hagyományos formák sokszínűsége és gazdagsága mutatja, hogy a Dél-Alföld ezen a területén érdemes és szükséges folytatni a gyűjtőmunkát.²

Dr. Markos Gyöngyi

Karácsonyi kóringyálások Hajdúdorogon

Hajdúdorog a mai Hajdú megye északkeleti részén terül el, nagy kiterjedésű, városmúlttal rendelkező nagyközség, 1632-től a századfordulójú szabad hajdú város.

Múltja, történelme a többi hajdúvárossal nagyrészt azonos. Népszokásait, hagyományait tekintve már lényeges eltérést mutatkozik. Az eltérés okát a vallási gyökerek különbözőségével lehet magyarázni. Amíg a Bocskai által letelepített hajdúk túlnyomó többsége kalvinista volt, a dorogi hajdúk letelepítésük után is megtartották bizánci vallásukat, majd később görögkatolikusok lettek. Ez mindenképpen nagy hatással volt a dorogi népszokások, hagyományok megőrzésére, alakulására, ha úgy tetszik alakítására. A népszokások, hagyományok egy része a mai napig él. E színes néphagyományból szeretnék egyet közreadni, részben a gyermekkorból megmaradt élményeim, részben az idős emberek elmondásai alapján rögződött, feljegyzett anyagból.¹

A tél beálltával az embereknek több lett a szabadidejük, amit tanyázások alatti beszélgetéssel és a *karácsonyi kóringyálásra* való felkészüléssel töltötték el. A „kóringya”, „kóringyálás” szó a koledálás, kántálás dorogi megfelelője azzal a különbséggel, hogy Dorogon csak december 24-én, karácsony délután és este kóringyáltak, egészen a legutóbbi időkig. Az utóbbi években gyakorlatilag megszűnt a kóringyálás, de a hagyomány még frissen él a dorogiakban. A kóringyálást *vilia*² napon már kora délután kezdték a gyerekek. A négy-hat éves gyerekek egy felnőtt kíséretében és csak a szomszéd vagy közel lakó rokonokhoz mentek. Verset is mondtak, aki tudta, énekelte.

*En kis morzsa gyenge rózsza
Sosem jártam iskolába
Mégis tudom azt a verset
Hogy a Jézus ma született.*

A 6–12 éves fiúk csillaggal, a lányok az ablak alatt, a fiúk általában párosával, a lányok ketten-hárman kóringyáltak. Az ablak alatt kóringyáló leányok hangosan megkérdezték „szabad az Istent dicsérni?” A válasz rendszerint „szabad” volt. Ezután énekeltek. Ezekből ismertetek néhányat;

I. Száll az Angyal faluról városra,
Fényes szárnyát vigan subogtatja,
Nagy örömet hirtet Máriának,
Nyugó helyet készít szent fiának.

Száll az Angyal faluról, falura,
Pásztorokat aludva találja,
Keljetek fel immár, ne késsetek,
Betlehembe sietve menjete.

Száll az Angyal, pásztorok sietnek,
Még az éjjel Betlehembe érnek,
Ott találják Jézust a jászolban,
Barmok között rongyos istállóban.

Száll az Angyal faluról városra,
Hirdeti, hogy szent ez az éjszaka,
Megszületett az isteni gyermek,
Kit imádni magam is élmegyek.

¹Tudomásom szerint a hajdúdorogi népszokások feldolgozása csak részben történt meg. Balogh István: A Hajdúság. (Gondolat, 1969.) című könyvében röviden ír néhány dorogi szokásról. Ujváry Zoltán a Déri Múzeum Évkönyvében (Debrecen, 1965.) a Kecse-maszkos szokás Hajdúdorogon címmel dolgozta fel a karácsonyi kóringyálások egyikét, — ahogy Dorogon mondják — a Kecskéket. Amrich Mária készített tanulmányt Karácsonyi népszokások Hajdúdorogon címmel. (1957. kézirat), nagy kár, hogy nincs publikálva szélesebb körben. Barna Gábor Néphit és népszokások a Hortobágy vidékén című könyvében (Akadémiai, 1979) igen apróképpen foglalkozik a népszokásokkal, így több hajdúdorogi népszokással is.

²December 24-e, Karácsony vigíliája.